

Дія перша

Місто проклятих

1

У пам'яті письменника назавжди зберігається той день, коли він отримує трохи грошей чи бодай похвалу за своє оповідання або роман. Він ніколи не забуває про ту мить, коли солодка отрута гордині проникає йому в кров і він починає вірити в те, що ніхто не помітить відсутності в нього таланту й літературна мрія подарує йому дах над головою, гарячу страву наприкінці дня й те, чого він найпалкіше прагне, — можливість побачити своє прізвище надрукованим на оправленому в картон жалюгідному стосику аркушів, які, поза всяким сумнівом, проживуть довше, ніж він. Письменник приречений навіки запам'ятати цю мить, бо на той час він уже проклятий і його душа має ціну.

Щодо мене, то мені довелося пережити її в один із далеких днів у грудні 1917 року. Мені було тоді сімнадцять років, і я працював у «Голосі індустрії», захирлії газеті, що животіла в напіврозваленій будівлі, у якій колись була фабрика з виробництва сірчаної кислоти й зі стін якої досі сочилася ядуча пара, що роз'їдала меблі, одяг, душу й навіть підбори черевиків. Та будівля стояла за лісом янголів та хрестів

кладовища Пусбло-Нуево, і здалеку її силует зливався із силу-стами усипальниць, що вирізнялися на тлі обрїю, де стри-міли також сотні фабричних димарів, утворюючи постійні червоно-чорні сутінки, які нависали над Барселоною.

Того вечора, коли моє життя повернуло на інший курс, заступник головного редактора газети дон Басиліо Морагас зволив перед самим закінченням робочого дня покликати мене в темну комірчину, що була в самій глибині редакції й іноді правила за кабінет, а іноді — за місце для куріння га-ванських сигар. Дон Басиліо був чоловік із лютим виразом обличчя та пишними вусами, що не бажав терпіти будь-яку анархічну самодіяльність і був прихильником теорії, згідно з якою надмірне застосування прислівників та дієприкмет-никових зворотів свідчило про спотворений смак і про нестачу вітамінів в організмі того, хто їх застосовував. Коли він помічав за якимсь редактором схильність до квітчастої прози, то доручав йому протягом трьох тижнів лише складати повід-домлення про смерть. Якщо після такого покарання винний знову брався за своє, він навечно засилав його у відділ інфор-мації для домогосподарок.

— Доне Басиліо, ви мене викликали? — боязко запитав я.

Заступник головного редактора подивився на мене скося. Я заглибився в кабінет, який смердів тютюном і потом, і чекав подальших розпоряджень. Дон Басиліо не помічав моєї при-сутності й з червоним олівцем у руці далі перчитував якусь статтю, що лежала на його письмовому столі. Протягом кіль-кох хвилини заступник головного редактора нещадно калічив текст своїми виправленнями та скороченнями, лаючись крізь зуби так, ніби мене там не було. Не знаючи, що робити, я по-бачив біля стіни стілець і зробив такий рух, ніби зібрався сісти.

— Хто вам наказав сідати? — промурмотів заступник го-ловного редактора, не відриваючи погляду від тексту.

Я покwapно випростався й затамував подих. Заступник головного редактора зітхнув, відклав убік червоний олівець, відкинувся назад у кріслі й подивився на мене так, ніби я був якимсь непотребом.

— Мені сказали, що ви пишете, Мартін.

Я проковтнув слину, а коли розтулив рота, то звідти пролунав тремтячий і до безглуздя тоненький голос:

— Так, пишу, тобто, власне, пробую писаги...

— Сподіваюся, у вас виходить ліпше, ніж ви кажете. І що ж ви пишете? Якщо мені буде дозволено запитати про це.

— Детективні історії. Тобто...

— Я все зрозумів.

Дон Басиліо обдарував мене промовистим поглядом. Якби я йому сказав, що виліплюю зі свіжого гною статуетки для різдяного вертепу, він би, думаю, подивився на мене з більшим ентузіазмом. Він знову зітхнув і стенив плечима.

— Відаль каже, у вас не так уже й погано виходить. Звісно, у цьому жанрі надто висока конкуренція, а тому... Але якщо Відаль каже...

Відаль мав славу першого пера в «Голосі індустрії». Він відповідав за щотижневу шпальту подій, де подавався єдиний матеріал, який варто було читати в газеті, і був автором із десятка пригодницьких романів, що мали певну, хоч і досить скромну популярність, про життя бандитів старовинного кварталу Барселони Раваль та про їхні любовні пригоди з дамами вищого світу. Завжди одягнений у бездоганно скроєний шовковий костюм і взутий у блискучі італійські мокасини, з білявим, повсякчас бездоганно зачесаним волоссям, вусиками, які були ніби намальовані олівцем, і безтурботною та доброзичливою усмішкою чоловіка, що почувается пречудово як у власній шкірі, так і у світі, Відаль мав зовнішність і манери вишуканого жіночого кумира. Він походив із родини купців, які забагатіли в Америці на торгівлі цукром, а коли повернулися до Іспанії, то встигли ще й добре нажитися, уклавши чималі гроші в електрифікацію міста. Його батько, патріарх клану, був одним із головних акціонерів газети, тож дон Педро використовував редакцію як поле для гри, де мав можливість рятуватися від нудьги, яка так допікає тим, хто жодного дня у своєму житті не відчував необхідності працювати. І бай-дуже, що газета сналювала гроші так само, як нові автомобілі, що віднедавна з'явилися на вулицях Барселони, спалювали бензин: адже династія Відалів, спочатку скупивши всі

можливі вельможні титули, тепер заходилася будувати на прилеглих до міста територіях, які найшвидше розвивалися, банки та маєтки, кожен розміром із невеличке князівство.

Саме Педро Відалью я наважився показати свої перші спроби в галузі письма, коли був іще малим хлопцем і заробляв собі на життя тим, що приносив до редакції каву та сигарети. Він ніколи не шкодував для мене часу, читаючи мої опуси та допомагаючи мені порадами. З плином часу він зробив мене своїм помічником і дозволив друкувати мої тексти на машинці. Це він сказав, що якщо я захочу поставити свою долю на кін і зіграти в російську рулетку літератури, то він згоден допомагати мені й спрямовувати мої перші кроки. Вірний своєму слову, тепер він кинув мене в пазури дона Басилію, Цербера нашої газети.

— Відаль надто сентиментальний, і він досі вірить у глибоко антиіспанські легенди про необхідність шанувати справжній талант і надавати можливості тим, хто їх справді заслуговує, а не тим, хто претендує на них завдяки своєму суспільному або службовому становищу. Маючи стільки грошей, він може дозволити собі любити лірику та поезію. Якби я мав бодай соту частину тих дуро, які сиплються на нього, то присвятив би весь свій час написанню сонетів, і пташки сідали б на мою долоню й дзьобали з неї просо, зачаровані моєю некорисливою добротою.

— Сеньйор Відаль — велика людина, — запротестував я.

— Він більш ніж велика людина, він святий, бо вже не один тиждень надокучає мені балачками про те, який талановитий і працьовитий наймолодший із працівників нашої редакції, хоч він і схожий на здохляка, що помирає з голоду. Він-бо знає, що в глибині душі я добрий і великодушний, а крім того, він пообіцяв подарувати мені коробку гаванських сигар, якщо я надам вам цю можливість. А коли Відаль щось обіцяє, то для мене це те саме, якби Мойсей спустився з гори з глиняними скрижалями в руках і з істиною, що відкрилася йому там, у високості. А тому з нагоди Різдва й для того, щоб ваш друг нарешті стулив рота й дав мені спокій, я пропоную вам дебютувати, як дебютують герої: проти вітру й хвиль.